Karel ende Elegast

auteur onbekend, ca. 1250, Vlaanderen/Brabant

Karel de Grote krijgt aan de vooravond van een hofdag van een engel opdracht om uit stelen te gaan. Hij gehoorzaamt met tegenzin, en trekt uiteindelijk het duistere woud in. Daar verslaat hij een zwarte ridder, die Elegast blijkt te heten. Omdat hij Elegast indertijd verbannen heeft, en hij niet wil toegeven dat hij op pad is om te gaan stelen, stelt Karel zichzelf voor als Adelbrecht (dat betekent: van adellijke geboorte). Ze breken in bij Eggeric van Eggermonde, de zwager van Karel. Daar is Elegast ongewild getuige van een echtelijke ruzie, waarbij duidelijk wordt dat Eggeric samen met een aantal handlangers van plan is op de hofdag Karel van het leven te beroven.

Eggeric kan de slaap maar moeilijk vatten. Als zijn vrouw vraagt wat er is, wil hij het eerst niet vertellen. Maar ze dringt aan (vs. 893-922).

So lange lach si hem an,
Dat hi haer seggen began,
Dat hi haers broeder doot hadde gesworen;
Ende te dien waren vercoren,
Souden daer cortelike comen.
Hi gincse haer bi namen nomen,
Hoe si hieten ende wie si waren,
Die den coninc wilden daren.

Dit hoorde algader Elegast,
Ende hielt in sijn herte vast.
Hi peinsde, hi soude brengen voort
Die ondaet ende die moort.
Als dit die vrouwe hoorde,
Si antwoorde na den woorde
Ende seide: ‘Mi ware liever vele,
Dat men u hinge bi der kele,
Dan ic dat gedogen soude!’
Eggeric sloech also houde
Die vrouwe voor nase ende mont,
Dat haer dat bloet ter stont
Ter nase ende ten monde uut brac.
Si rechte haer op ende stac
Haer anscijn over tbedde boort.
Elegast hi treckede voort
Ende croper liselike toe.
In sinen rechten hantscoe
Ontfinc hi dbloet van der vrouwen,
Omdat hijt wilde laten scouwen
Diet den coninc te voren brochte;
Dat hijs hem verwachten mochte.

Zij bleef maar zeuren aan zijn kop.
Ten slotte biechtte hij het op:
Hij had de dood van haar broer gezworen.
En hij zei: ‘Wie daartoe zijn uitverkoren,
Komen daar binnenkort tezamen.’
Hij noemde ze allemaal bij name,
Hoe ze heetten en wie het waren,
Die zich achter hem wilden scharen.

Elegast kon dit alles horen,
En hij knoopte het in zijn oren.
Hij dacht: ik zorg dat men er van hoort,
Van deze misdaad, deze moord.
Toen de edele vrouw dit hoorde,
Zei zij hem na deze woorden:
‘Ik zou er eerder naar verlangen
Dat ze jou aan de galg zouden hangen
Dan dat ik zoiets toe zou staan!’
Eggeric begon meteen te slaan
Op haar neus en op haar mond,
Zodat het bloed terstond
Uit haar neus en mond kwam stromen.
Waarop zij, overeind gekomen,
Haar hoofd boog over de bedrand heen.
Elegast kroop er meteen
Stilletjes op af en hij ving zo toen

Alles op, in zijn rechter handschoen:
Hij ving het bloed op van die vrouw,
Omdat hij het later tonen wou
Aan iemand die de koning kon bereiken,
Om hem te waarschuwen goed uit te kijken.
(vertaling: Karel Eykman)

Weer buiten vertelt Elegast over het complot aan Adelbrecht/Karel, die de volgende dag zijn maatregelen treft. Eggeric wordt aangehouden, maar daagt Elegast uit om in een tweegevecht als godsoordeel uit te maken wie de waarheid spreekt. Elegast wint dit gevecht en mag met de zuster van de koning, Eggerics weduwe, trouwen.

Karelroman

Zoals bij zoveel middeleeuwse werken, is ook van *Karel ende Elegast* niet bekend wie het geschreven heeft. Wel is duidelijk dat de auteur de kunst verstond om een boeiend en spannend verhaal te vertellen. *Karel ende Elegast* is een Karelroman, dat wil zeggen dat het verhaal zich afspeelt in de kringen rond Karel de Grote. In veel Karelromans blijft de machtige koning zelf op de achtergrond. Het bijzondere aan dit verhaal is dat Karel zélf een van de hoofdpersonen is.

Karel ende Elegast is zo'n driehonderd jaar lang populair geweest: het ontstond rond 1250, maar aan het eind van de vijftiende eeuw werd het nog gedrukt. Niet iedereen vond het verhaal trouwens even geslaagd. De Antwerpse stadssecretaris Jan van Boendale schreef verontwaardigd dat het verhaal dat Karel gestolen zou hebben op kwalijke verzinsels berustte: *Men leert dat Karel voer stelen / Ic seg u dat Karel noit stal!*.

MOOC: Karel ende Elegast

Hans van Dijk vertelt over *Karel ende Elegast*, waarin Karel de Grote de hoofdrol speelt. Hij was koning van de Franken en heerste over het grootste deel van Europa. Herinneringen van deelnemers aan de vele oorlogen tijdens zijn heerschappij werden eeuwen later opgeschreven.

SchoolTV: Op avontuur met keizer Karel

Sommige Karelverhalen zijn gebaseerd op een historische gebeurtenis – bij voorbeeld een veldtocht die hij ooit gehouden heeft, of een aanslag op zijn leven. In het beroemde verhaal over Karel en Elegast, speelt Karel een van de hoofdrollen. Het speelt zich af op en rond het kasteel van Karel in Ingelheim aan de Rijn.

Smaakmaker: *Karel ende Elegast*

Ter gelegenheid van de pensionering van professor Frits van Oostrom (Universiteit Utrecht) maakte Theatergroep Aluin enkele prikkelende smaakmakers over klassieke middeleeuwse teksten. Eén daarvan gaat over *Karel ende Elegast*.

Klara-podcast: *Karel ende Elegast*

De literaire canon 6, met Mike Kestemont. *Karel ende Elegast* is misschien wel het mooiste Nederlandstalige ridderverhaal uit de middeleeuwen. Wie precies deze tekst schreef, is nog steeds een mysterie. Toch komen we steeds meer te weten.

00:00 / 05:06

Verder lezen

- Frits van Oostrom, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300* (2016), p. 234-241: ‘De koning en de dief’.
- Wie dit verhaal wil lezen, kan terecht in Hubert Slings (samenstelling), *Karel en Elegast*. Tekst in Context 1, 1997.
- Een andere recente uitgave is A.M. Duinhoven en Karel Eykman (ed.), *Karel ende Elegast*. Nederlandse Klassieken-reeks, 1997.
- ‘*Karel ende Elegast*’ editie Duinhoven 1969. Instituut voor Nederlandse Lexicologie (samenstelling en redactie), Cd-rom Middelnederlands. Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, Den Haag/Antwerpen 1998.
- *Karel ende Elegast* in Literaire canon.
- *Karel ende Elegast* in Bulkboeken Online.
- Karel Eykman leest *Karel ende Elegast* in de DBNL.
- Informatie en opdrachten over *Karel ende Elegast* op Lezen voor de Lijst (+ docenteninformatie)
- Over de gedrukte overlevering van *Karel ende Elegast* (en andere ridderromans) kun je lezen in: Elisabeth de Bruijn, Marie-Charlotte Le Bailly en Steven Van Impe (red.), *Helden in harnas. Gedrukte ridderverhalen uit de vijftiende en zestiende eeuw*. Gorredijk: Sterck & De Vreese, 2021, p. 10-15.
- Downloadbaar lesmateriaal over *Karel ende Elegast* op KlasCement

https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/karel-ende-elegast